

בני ציון
פרשת השבוע

פרשת ויקהל פקודי

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

זהב, כסף ונחושת

בפרשיות תרומה וויקהל מחלקת התורה את המשכן באופן ברור לשלושה תחומים:

מה שנמצא בתוך בית ה' הוא תחום זהב. זהו המעגל הפנימי ביותר של השכינה. מבנה המשכן עצמו עשוי מעצי שיטים מצופים זהב, וגם הכלים שבתוך המשכן מצופים כולם בזהב – השולחן המנורה, מזבח הזהב, הארון והכרובים.

היסוד של המשכן עצמו הוא תחום הכסף. המעגל השני אותו מגלה ה' למשה הוא נקודת החיבור בין מבנה המשכן עצמו (הקרשים) לבין הקרקע: הקרשים מוצבים על אדני **כסף.**

אזור הקדושה שמחוץ לבית ה' הוא אזור הנחושת. המעגל השלישי של השכינה כולל את חצר המשכן. מה שמצוי בחצר עשוי מנחושת: המזבח והכיור וכל האדנים של עמודי החצר. האלמנט הפנימי ביותר העשוי נחושת נמצא בדיוק על קו הגבול בין אוהל מועד לבין החצר: חמשת הקרשים שמעמידים את מסך פתח אוהל מועד עומדים על אדני נחושת.

מהות שלושת החומרים היקרים

כדי להבין את מהות שלוש המדרגות הללו, חשוב להבין מהי התכונה שמסמל הזהב, מהי תכונת הכסף ומהי תכונת הנחושת.

א. הזהב באופן מובהק מסמן את מה שמחוץ לעולם האדם. מאז ימי קדם ועד היום לאדם הרגיל אין כמעט שום זהב. הזהב הוא מתכת שגם היופי והניצוץ שבה הוא מפליא במיוחד, וגם השכיחות

שבה שייכים בעבור רוב ככל האנשים רק לתחום שאינו בר השגה בעבורם. הזהב הוא כה יקר עד שלאדם הפשוט אין יכולת לשים את ידו עליו. כלומר הזהב מסמל את 'העולם שמעבר'. משום כך נקרא הזהב על שם 'זה הב' כדי לומר שכל מי שרק רואה אותו מצביע עליו ורוצה אותו¹. אם כן התוך של בית ה' בנוי בתכונה זו – המראה של כלי המשכן הפנימיים מסמל שמדובר בטריטוריה עליונה, בה הכל שייך לשמים ולכן הכל עשוי זהב. הכסף הוא מתכת נדירה ונוצצת. אך זו מתכת פחות נדירה מן הזהב וגם הניצוץ שלה פחות מפליא מזה של הזהב. כך נוצר מצב שדוקא הנדירות של הכסף הביאה לכך שהוא מצוי אצל רוב ככל האנשים: לרוב בני האדם יש כסף, אם כי הוא מועט באופן מובהק ביחס לכמות של שאר החפצים. הכסף שבידי האדם הפך להיות המייצג הגדול ביותר של הערך. לכל אדם ישנם חפצים רבים אך כולם מוערכים על פי הכסף, כך שהכסף גונז בקרבו את הערך של כל המוצרים הטמונים בו משום שניתן להמיר את הכסף בכל דבר אחר. זוהי הסיבה שהכסף קרוי כך: הוא מגלם את הכיסופים של האדם לכל מה שהוא ירצה או יצטרך.

כך שאם הזהב מסמן את העולם שאינו בהישג ידינו, הכסף כן נמצא בהישג ידינו, אך באופן מצומצם ומבטא ערך עליון יותר מכל שאר הדברים שאנו צוברים. מבחינה מהותית, הכסף מסמל את הערך שבא מן העולם שמעלינו, אך הוא כן מגיע עד אלינו ויוצר רושם בעולם המוכר לנו. לכן הכסף מייצג את התחום העליון ביותר אותו אנו כן מסוגלים לכלול במסגרת חיינו.

¹ מצינו שגם בהקשר של נהרות גן עדן נזכר הזהב שמסמן את כל המתואר שם בתור חלק מעולם נשגב ועליון.

בניגוד לזהב המסמל את העולם העליון – עולם השכינה, הכסף מסמל במידה רבה את קרני האור של השכינה שיצאו מתוך הקודש פנימה וחדרו אל תחום חיינו.

ובכן המקום הכי פנימי בבית ה' שעדיין קשור לעולמנו ויש לו שייכות אליו הוא קו הגבול של הקודש הפנימי, ובאופן פשוט יותר: קורות המשכן עצמם. המבנה של המשכן עצמו הוא ממהותו מה שמעמיד ומיצב את בית השראת השכינה כאן בעולם החומר. בתור שכזה, הרי שמבנה המשכן נועד להיות נקודת החדירה של השכינה לעולמינו. לכן דוקא גבול זה נבנה על ידי כל אחד ואחד בישראל שעל ידי תרומת שקלו אכן זכה שתהיה לו שייכות במבנה של בית ה'. כלומר ממש לכל אחד מישראל יש חלק בבית ה'. חלק זה מיוצג על ידי הכסף.

ג. הנחושת היא חומר יחודי שמשלב בו את שני העולמות: יש בו מן העולם הזה ויש בו מן העולם העליון. מצד אחד הנחושת אף היא דומה לזהב ולכסף בכך שהיא נדירה ויש לה מראה יחודי. אך מצד שני היא לא כל כך נדירה והניצוץ שלה עמום. נוכל למצוא אותה גם כחומר גלם פשוט שנועד להיות שימושי בלי לייצג שום ערך יקר ועליון.

לאורך התנ"ך נמצא שהנחושת היא גורם אמצעי בין הכסף והזהב שעניינם מתכות נוצרות ויקרות, ומסמלים את מה שמעבר לשימושיות, לבין ברזל שהוא **חומר גלם שימושי שאינו נדיר ואינו נוצץ**: הברזל הינו חזק ויעיל בלבד, ללא ברק ויוקרתיות. לכן הוא לא יופיע עם שאר המתכות היקרות, ובמשכן הוא אינו נמצא. ככלל ה' שולל את מציאות הברזל במשכן (כ, כב): "וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֹתָהּ גִזִּית כִּי חֲרָבָה הִנְפֹּטָה עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהּ". ולכן גם שלמה בנה את בית ה' כך שלא נשמע בו קול כלי ברזל. ומצינו שגם בנחושת משתמשים בתור חומר גלם חזק גרידא בדומה לברזל. לדוגמה: בראשית ד, כב: "וְצִלָּה גַם הוּא יִלְדָה אֶת תּוֹבֵל קִין לְטֹשׁ כָּל חַרֶשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרָזָל וְאֲחֻת תּוֹבֵל קִין נַעֲמָה"; דברים לג, כה: "בְּרָזָל וְנְחֹשֶׁת מְנַעֲלָה וְכִימִיךָ דָּבָאךָ". וכן מצינו

אצל גלית (שמואל א יז, ה-ו): "וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁרְיוֹן קְשָׁקְשִׁים הוּא לְבוּשׁוֹ וּמִשְׁקַל הַשָּׁרְיוֹן חֲמִשָּׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת. וּמִצַּחַת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו" וכן בתחילת ירמיהו שם ה' מנבא לו על חומות נחושת). ואכן את הכיור של המשכן עשו מן הנחושת שבאה מכלי שימושי מאד – המראות של הנשים הצובאות. אך בניגוד לברזל, הנחושת היא פלאית במובן הזה שהיא אחד מן החומרים היקרים והנוצצים. בכמה וכמה מקומות, ובראש ובראשונה במשכן עצמו, היא כן נמנית עם החומרים הנהדרים והיקרים המבטאים את הנשגבות והעליונות.

אם כן, הנחושת דומה מצד אחד לכסף והזהב שמייצגים עולם שמעבר לעולם הזה הפשוט, ומצד שני היא חומר גלם חזק ויעיל וקשה שהוא חלק בלתי נפרד מן העולם הזה השפל. לאור זאת נוכל להבין שהנחושת מסמלת תחום בו כבר נוצר חיבור בין העולמות – תחום שהוא שייך גם לעולם הזה וגם לעולם העליון.

וזוהי הסיבה שהנחושת מצויה בחצר המשכן: הכיור והמזבח ואדני החצר. חצר המשכן היא המקום שכבר כן שייך לעולם כאן למטה. מזבח הנחושת זהו המקום במשכן שאליו האדם מביא **את הקרבן שלו, אותו הוא הביא מביתו**. הכיור גם הוא אינו חלק מבית ה' באופן הרגיל, אלא הוא האמצעי שמכשיר לקראת העבודה בבית ה'.

עליונותו של הזהב

לאור החלוקה המדויקת בין זהב, כסף ונחושת, אנו מבינים במבט חדש מדוע בתחילת פרשת פקודי התורה מפרטת מה עשו עם כמויות הכסף והנחושת שהובאו למשכן, אך היא לא מפרטת מה עשו עם הזהב. נוכחנו כי הזהב מתכונתו עומד מעל ומעבר לעולם הזה. לישראל יש מגע כלשהו עם הכסף והנחושת של המשכן, אך אין להם כל מגע עם עולם הזה. משום כך התורה מדגישה שיש למעשה נתק בין הזהב שהעם נתן לבין מה שנעשה ממנו: כאשר הפכו את הזהב לכלים, הרי שהוא

התנשא כל כך עד שיצא לחלוטין מן השייכות של בני ישראל אליו.

מנהג העולם

מדרש מפורסם (קהלת רבה ז, יא), המובא גם ברש"י (שמות לח, כב), מספר על דין ודברים בעניין בניית המשכן בין משה לבין בצלאל. משה טען שאת המשכן יש לבנות על פי הסדר ששמע בסיני, דהיינו עשיית הכלים לפני המבנה, אך בצלאל הקשה על כך: "מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו". למרבה הפלא משה מסכים לדבריו של בצלאל: "אמר לו משה בצל אל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא". דבריו של משה תמוהים, שהרי בפרשת תרומה אנו רואים שלא כך אמר לו הקב"ה! "אֶחָת דְּבַר אֱלֹהִים שָׁמַעְתִּי" (תהילים סב, יב). פנים שונות יש לדבר ה' הבא אלינו ממרומים. מצד אחד, נכון להתחיל בבניית הארון פנימה ומשם למעגלים חיצוניים יותר. בארון נמצאת התורה, הלב, מקור הקדושה במציאות, ומתוך הופעת התורה מתגלים כלי ביטוי שונים – המנורה, השולחן, ולבסוף גם המבנה השלם מסביב. המשכן מכונה "אהל מועד", כל מטרת המבנה היא ההתוועדות בין משה ובין הקב"ה מבין שני הכרובים, שם מוקד ההתרחשות. אולם, מנגד, עומדת תפישתו של בצלאל. "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בם שמים וארץ" (ברכות נה ע"א). הרצון לחבר שמים וארץ מביא להתחשבות ב"מנהג העולם", במציאות ההגיונית והטבעית. בצלאל מפגיש בין עולמנו האנושי ובין הקודש העליון, כפי שניתן למשה בסיני. אכן, במלאכת חיבור שמים וארץ שבמשכן, נמתחו שני קווי פעולה שונים, המיוצגים בשני בוני המשכן, בצלאל ואהליאב. הרב קוק מתייחס לשתי הדרכים בפסקה שכותרתה: "מימין לשמאל ומשמאל לימין" (אורות הקודש ח"א, ט).

מימין לשמאל – אהליאב

מטרה אחת בחיבור בין הקודש והחול היא להסביר את הקודש, גם על פי מושגי החול. כך ערכי הקודש העליונים ישפיעו ברכה על השכל שלנו ותובנותיו האנושיות. בדרך זו, אט אט, העניינים הנשגבים יצליחו לחדור אל התבונה וההגיון המוגבלים שלנו, עד שנצליח לנסחם בניסוחים רציונאליים המקבלים השראה מהארות הקודש. בדרך זו, הדגש יושם על ההקשבה העמוקה, המלווה בניסיון לתרגם את הנעלה והמרומם לתבניות החשיבה שלנו. "כשמסבירים עמקי הקודש בדעת השכל, בראית התבונה האנושית, הולכים מימין לשמאל". הרב קוק מכנה שיטה זו הליכה "מימין לשמאל". ימין – זו ההשפעה ממרומים,

ההבדל בין הזהב לבין הכסף והנחושת מאירה באור חדש גם את חטא העגל. ה' ציוה את משה על כך שהזהב יהיה רק בתחום הפנימי של המשכן, בתוך אוהל מועד שאין לו מגע עם בני ישראל. אולם בחטא העגל ישראל רצו להיות בקשר ישיר גם עם הזהב. לכן הם עשו עגל מזהב. לאור זאת מובן מדוע דוקא אהרון הוא שהוביל את העגל. הרי באופן פלאי – לכהן הגדול יש באופן קבוע בגדי זהב. כלומר הוא עצמו מתעלה עד כדי כך, עד שהוא הופך להיות חלק מן התחום הפנימי של בית ה'. לכן על פי המבט הנשגב של אהרון, יש שייכות ומגע בין עם ישראל לבין הזהב. יתכן כי מתוך מבט זה הוא סבר כי ניתן לאפשר לכל בני ישראל ליצור מגע גם עם התחום העליון ביותר. אהרון כמובן לא כיוון לכך שהדמות שתיווצר תוביל לחטא ולעיוותים, אך עצם עשיית הדמות מזהב היא חידוש גדול כפי שכתבנו.

סימן לבנים הרב אליעזר קשתיאל

לצרף אותיות

"ויעש בצלאל"

פרשת ויקהל עוסקת בתיאור הביצועי של הקמת המשכן, פעמים רבות חוזרת בה המילה "ויעש". התורה יכולה להסתפק במשפט כללי: "ויעש בצלאל ככל אשר ציווה ה'", אך היא בוחרת לפרט את כל שלבי העשייה, את פרטי הכלים, מבנה המשכן ויריעותיו. למפעלו של בצלאל יש אם כן חשיבות בפני עצמה, ולא רק כיישום הוראותיו של משה. חז"ל כבר עמדו על כך, שמעבר להבדלים בפרטים בין פרשת תרומה ופרשת ויקהל, העוסקות שתיהן בבניית המשכן, ישנו הבדל מהותי בסדר הפעולות. פרשת תרומה מתחילה בציווי על בניית הארון המצוי בקודש הקודשים, אחריו באים כלי המשכן השונים, ולבסוף המבנה החיצון. ואילו פרשת ויקהל פותחת דווקא במבנה המשכן: "וַיַּעֲשֵׂוּ כָל חֹכֵם לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יָרִיעֹת", "וַיַּעֲשֵׂוּ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים", ורק לאחר השלמת המבנה היא פונה לבניית הכלים: "וַיַּעֲשֵׂוּ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחֻצֵי אָרְכּוֹ וְאִמָּה וְחֻצֵי רָחְבוֹ וְאִמָּה וְחֻצֵי קִמְתּוֹ".

שמזכירות אותנו שיש כאן עפיפה, שיש כאן אור מתעלה... (עולת ראייה א, עמ' כ) דרכו של בצלאל היא עיקר מטרת המשכן. לא רק לתת לקודש הסברים הגיוניים, אלא בעיקר להעלות את הארצי והשכלי, אל מקורו, אל רצון הקב"ה. הטבע על כל חלקיו משולב במלאכת המשכן ומקבל על ידו את ערכו בקודש. "היסוד העיקרי הוא הפונה מהשמאל אל הימין, מאוצר החול אל רום מבוע הקודש, אבל איתו צריך להיות מלווה גם כן הכח ההולך מן הימין אל השמאל, השואב ממעינות הקודש ומשקה את מטעי החול. בצלאל ואתו אהליאב עשו את כל אשר צוה ד' את משה". (אורות הקודש שם)

בן נחמן ובן מימון

קווי היסוד הללו של בצלאל ואהליאב ממשיכים להופיע בכל הדורות. הרב קוק מצא את הופעתם גם אצל שניים מגדולי ישראל – הרמב"ם והרמב"ן: "שני פרנסים טובים עמדו לישראל... הרמב"ם והרמב"ן. שניהם כללו בתוכם את כל אוצר החיים אשר לישראל ולאדם, לפי היכולת האנושי... שני הצדדים אשר להקשבת הרוח... הצד המסתורי הפנימי, הפאה הימנית, שמשם חוש האמונה העמוק נובע, וממנו תוצאות לכל בינה פנימית, קבלית... ומהצד השמאלי, הצד ההכרי, המלא שכל וחשבון, בירור והגיון השופט את כל ערך בהגדרותיו... הפאה השמאלית נפלה למנה, האחרונה לבן מיימון, והראשונה לבן נחמן. אור אל שדי... האיר בנשמת שני האורים הגדולים... ויחד הם בונים את בית ישראל מזה אחד ומזה אחד, והיו ידיהם אמונה, להחליש את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולהקים יד על כס יה". (אורות האמונה עמוד 59) ה"פאה הימנית" עסוקה בהקשבת הנסתר והפנימי שמאחורי המציאות הנגלית. "גדול כוחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה" (בראשית רבה כז, א), כוח רוחני מיוחד המתבונן במציאות ומברר את שורשה העליון, בבינה פנימית. לעומתה עומדת ה"פאה השמאלית", החותרת אל ההגיון המחושב המנסח בבהירות מחשבות נעלות. הפאה השמאלית "נפלה לבן מימון", והימנית "לבן נחמן". הרמב"ם והרמב"ן הם אבות-טיפוס מייצגים של שתי שיטות במחשבת ישראל. דרך העיון הקבלי של חכמי הנסתר, ומלאכת הסברת ערכי התורה בשכל פילוסופי. משני עמודי התווך האלו יצאו זרמים גדולים ועשירים במחשבת ישראל.

ידיו אמונה

אינסופית, בעלת גדולה ורוחב ללא מגבלות. הימין מתאר את האידיאל הגבוה שאינו מונמך אל המציאות הארצית. כך למשל, השלמות הסופית בימות המשיח נקראת "קץ הימין". לעומת זאת, השמאל, מידת הדין, מייצג חוקים ודינים מוגבלים ותחומים. כאשר מסבירים את המופשט בעזרת חוקי השכל האנושיים, הולכים מימין לשמאל. גם אם לא כל העומק והשפע יוכלו להיכנס במסגרת זו, מה שיצליח לחדור ירומם וישרה מרוחו על השכל והתבונה שלנו. הרב קוק, בהיסמכו על הזוהר, כותב שזוהי מידת אהליאבן אחיסמך, משבט דן, שהיה לסמך ועזר לבצלאל במלאכה: "מדת הנטיה מן הימין אל השמאל, משפעת הקודש אל התבונה הקצובה, המאירה באדם, ברוחו ושכלו, בצירוי ובכח יצירתו, היתה באהליאב". משימתו של אהליאב היתה לעבד סברות קודש להגיון אנושי, ושמו המתחיל במלה 'אהל' רומז אולי לרצון להקים אהל, מבנה מוגבל ומדוד לעולם הרוח. מלאכה זו מצריכה זהירות רבה. לעתים, כשמנסים לתרגם ערכי קודש לשפת החול, הקודש עלול להיעלם. מרוב רצון להמחיש, מתרבה ההגיון האנושי, אבל התוכן המופשט העליון כבר לא מורגש, הוא פג ונעלם. נדרשת חכמת לב גדולה ואומנות מיוחדת כדי להסביר את הקודש מבלי לעמעמו ולהפכו לסברות של חולין.

משמאל לימין – בצלאל

קיים גם קו פעולה הפוך, המתאמץ לקחת את ההגיון שלנו, את הסברות והרגשות האנושיים, ולחשוף את שורשן שבקודש. לגלות שגם מה שנראה טבעי והגיוני, יונק בעצם מן הגודל, מלפני ולפנים. זוהי עבודה המעמיקה במציאות הנגלית, ומוצאת בה את מה שמעבר למבט הראשוני. זוהי מידתו של בצלאל: "כשמרימים את כלל ערכי התבונה האנושית אל הרום העליון, ומבארים את הכל על פי שפעת הקודש, הולכים מן השמאל אל הימין... מדת הנטיה מן השמאל אל הימין מאוצר רוח חכמה שבאדם אל רוח אלהים, היתה בבצלאל". אולי מידה זו רמוזה בשמו של בצלאל, ליכולתו לעמוד בצל, וללמוד ממנו על רצון האל, להיעזר בצל בכדי להתעלות אל האור האלוהי. על הפסוק, "מִה יִקָּרַח הַסֶּדֶךְ אֶלֶּהִים וְנִבְנִי אָדָם בְּצֶל כְּנָפֶיךָ יִחְסִי... וְנִחַל עֲדֻנְיָךְ תִּשְׁקֶם" (תהילים לו, ח-ט), כותב הרב קוק: "לא יוכלו להחסות בני אדם, יצורים מוגבלים בערכים עולמיים, בהאור המוחלט, באין כל צל החוצץ, המתוה להם את אורח הקבול של בית חייהם... ואלמלא הצל, אין בני אדם מוכנים לאורה כלל... והצל אמנם צל של כנפים הוא,

נאמרת תפילתו של משה – "וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו כּוֹנֵנָהוּ" (תהילים צ, ז).

להפטר פרשת החודש

תפקיד המלך - עילוי הרצון הלאומי

בשעה ששאלו ישראל מלך, הטלטלה שאלתם בין דרישת מלך מסיבות בטחוניות, דרישה אשר לא הייתה טובה בעיני ד', ובין השאלה האידאלית- "תנה לנו מלך לשופטינו".

וכך אומר רבי אלעזר בר' יוסי:

"זקנים שאלו כהלכה שנ' תנה לנו מלך לשפטינו אבל עמי הארץ חזרו וקילקלו שנ' והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכינו ויצא לפנינו ונלחם" (תוספתא סנהדרין פרק ד הלכה ה)

אכן לפני בניין הבית הראשון צמחה בישראל דמות המלך מן המלחמה אל המשפט, מדמותו של שאול המושע את ישראל מאויביהם, דרך דוד הלוחם מלחמות ד' עד שלמה הבוחר מכל תפקידי המלך את תפקיד השופט דורש הצדק.

"וַיִּתֵּן לְעֶבְדְּךָ לְבַשׁ לְשֹׁפֵט אֶת־עַמְּךָ לְהִבִּין בֵּין־טוֹב לְרָע" (מלכים א פרק ג פסוק ט, ט)

בניין המלוכה הוא בסיס לבניין המקדש. בניינה באופן מתוקן- הוא הקדמה הכרחית לבניין המקדש בישראל.

בחזון הבית השלישי- מתעלה מקומו של המלך הוא אינו רק מענה כולל לבעיות בטחוניות. הוא מתעלה אפילו מעל דרישת המשפט במובנה הפשוט. המלך, ה"נשיא" הוא העומד בין ישראל ובין אלוקיו. המלך העומד על קורבנם של ישראל ומהווה מוקד של עילוי

בין שני צדדים אלו ישנו שיתוף פעולה, וגם הבדלים ודגשים ייחודיים, אבל שניהם נחוצים, "והיו ידיהם אמונה, להחליש את עמלק ואת עמו לפי חרב". שתי ידיים נדרשות לניהול המלחמה נגד עמלק. העמלקיות היא הנטייה להפריד ולקצץ בין העולם הרוחני העליון לבין התבונה ההגיונית האנושית. עמלק חפץ בסתירה בין האלוהי לאנושי, ועוקר מיסודו כל רצון לחפש תוכן רוחני הטמון מעבר למציאות הגלויה לפנינו. במקדש ישמשו שתי הידיים, מימין לשמאל ומשמאל לימין. משה רבנו נמתחים שני קווים, "ויהי ידיו אמונה", שתי זרועות נשלחות, בצלאל משבט יהודה ואהליאב משבט דן. שבט יהודה נמצא בראש המחנה, ושבט דן היה המאסף, מאסף לנשאים מאחור, המותקפים על ידי עמלק, "וַיִּזְנֶב בָּהּ כָּל הַנְּחָשָׁלִים אַחֲרֶיהָ" (דברים כה, יז-יח). נחשלים, אנשים מישראל הנבוכים בדרכם, יש בכל הדורות, ולעזרתם תמיד קמו לנו ענקי רוח, שלקחו על עצמם לפנות לנבוכים אלו שהענן פלטם, ולהאיר להם דרך הקושרת הגיון ורוממות, חול וקודש. כך כותב הרב חרל"פ: "יש לשבט דן חלק בבניין עם ישראל, שכן בעשיית המשכן נאמר "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן", היינו השבט היותר גדול הוא שבט יהודה, עם השבט היותר פחות, הוא שבט דן, כי מינה ומינה יתקלס עילאה ויהיה גם לאור הגויים. וכן מקדש ראשון נבנה ע"י שלמה בן דוד מלך ישראל וע"י חירם שאמו היתה משבט דן. וכן בהריגת בלעם על ידי פנחס היה צורך לשתף את צליה משבט דן ובדוד היה צורך לשתף את עירא ובגיניה תליא גבורתיה דדוד. וכן לעתיד לבוא תהיה הגאולה גם על ידי שריה משבט דן, דזמין למיתי בהדי משיחא דאפכים וזמין איהו למעבד נוקמין וקרביין בשאר עמין וכ' דא יקום כדין הוי מחכא לפורקנא דישראל". (מי מרום מעיני הישועה, פרק ז) השילוב בין יהודה לדן התרחש גם בבניין המקדש הראשון. בניית המקדש נוהלה על ידי שלמה המלך משבט יהודה, ואילו אחד הפועלים החשובים שהשתתפו בבניית המקדש וכליו, היה חירום, "בן אשה מן בנות דן" (דברי הימים ב ב, יג) "וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת הַפִּירוֹת וְאֶת הַיַּעֲיִם וְאֶת הַמְּזָרְקוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית ה'" (מלכים א ז, מ). בסיום מלאכת הקמת המשכן נאמר: "וַיֵּרָא מֶשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהָנָה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֶשֶׁה". "אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" (רש"י). ברכה שורה בשתי הידיים, זו של אהליאב, וזו של בצלאל, ועל שניהם

רצון אינסופי. הוא מקריב קורבנות מיוחדים, ועומד על גביהם בעת הקרבתם.

כמו שלמדנו בהפטרת תצווה, במקדש השלישי בית המלך רחוק מהיכל ד'. כל הגישה אל הקודש נעשית מתוך מרחק וכובד ראש. השער הראשי סגור כל ימי המעשה ופתוח רק בשבת ובראש חודש. וגם אז, איש לא נכנס אל החצר הפנימית. הנשיא, ובעקבותיו העם, עומדים בפתח השער ומשתחוים.

"כִּהְאָמַר אֲדֹנָי יְקֹוֹק שְׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יְהִי סָגוּר שְׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתָּח: וּבָא הַנְּשִׂיא דָרָךְ אֹלָם הַשְּׁעָר מִחוּץ וְעָמַד עַל-מִזְבַּח הַשְּׁעָר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-עֹלֹתָו וְאֶת-שְׁלֵמֵיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל-מִפְתָּן הַשְּׁעָר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעָר לֹא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב: וְהִשְׁתַּחֲוּ עִם-הָאֲרָץ פֶּתַח הַשְּׁעָר הַהוּא בַשַּׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לַפְּנֵי יְקֹוֹק" (יחזקאל פרק מו פסוק א - ד, א - ד)

בראיה פנימית, זהו הקו החורז בין כל תפקידיו של המלך לאורך ההסטוריה. המלך מרומם את רצונם של ישראל. הוא מרומם את מוטיבצית הלחימה שלהם מן ההגנה הפשוטה על רכושם למלחמות על קדושת השם. הוא מרומם את רצון הצדק שלהם ביושבו על כסא המשפט, והוא ממשיך לרומם את רצונם דרך מפעל המקדש והקורבנות אותו על גביהם הוא עומד בבית השלישי. דרישת המלוכה היא דרישה למוקד כללי המרומם את רצון העם לקרבת אלוקים.

ולא יפוצו עמי איש מאחוזתו

ההפטרה נחתמת בהבדל נוסף בין הנשיא בבית השלישי למוסד המלוכה המוכר לנו. בשעה שמבקשים ישראל מלך, מזהיר אותם שמואל שאופיו של מוסד המלוכה הוא נישול הפרט מזכויותיו לצורך המפעל הכללי:

"וַיֹּאמֶר זֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת-בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמִרְכָּבָתוֹ וּבִפְרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מִרְכָּבָתוֹ: וְלִשְׂוֹם לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרָשׁ חֲרִישׁוֹ וְלַקָּצֵר קָצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּל-יִמְלַחֲמָתוֹ וְכָלֵי רֶכְבּוֹ: וְאֶת-בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרִקְתוֹת וְלִטְבָּחוֹת וְלֵאפֹת: וְאֶת-שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת-כַּרְמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן לְעַבְדָּיו: וְזֵרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂה וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלְעַבְדָּיו: וְאֶת-עַבְדֵיכֶם וְאֶת-שְׂפָחוֹתֵיכֶם וְאֶת-בַּחֲוָרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת-חֲמֹרֵיכֶם יִקַּח וְעָשָׂה לְמִלְאכָתוֹ: צֹאנֵיכֶם יַעֲשֶׂה וְאִתָּם תְּהִיֵּלוּ לְעַבְדָּים: וְזַעֲקָתְם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מַלְאָכָם אֲשֶׁר בְּחֶרְתָּם לָכֶם וְלֹא-יִעֲנֶה יִקְרָא אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא" (שמואל א פרק ח פסוק יא - יח, יא-יח)

לדעה אחת, זכויות אלו של המלך הן חלק חיוני במוסד הממלכה, לדעה אחרת אסור המלך בפלישה זו לזכויות הפרט. כך או כך, זוהי הדרדרות כמעט מובנית בתוך מוסד הממלכה. אחד משיאי הדרדרות של מלכות ישראל היה בנטילת כרם נבות על ידי אחאב. גם במלכות יהודה, אחד משיאי ההידרדרות של יהויקים לפני החורבן היה שיעבוד העם לבניית ארמון מפואר.

נקודה זו היא כל כך יסודית בהגדרת אופי המלוכה עד שתיקונה מודגש כחלק מתיקונו של מוסד המלוכה העתידי.

"וְלֹא-יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחֵלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת-בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא-יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ" (יחזקאל פרק מו פסוק יח, יח)

נחמיה, בתחילתו של בית שני, זורע זרעים ראשונים של תפיסה מחודשת זו של מוסד המלוכה. הוא נמנע מלממש את זכותו לגבות מס מיוחד מהעם "לחם

הקמת המשכן על ידי משה

בפרשיות השבוע ויקהל פקודי אנו לומדים על מושג חדש בהבנת כוחות הגוף והנפש. אנו קוראים במדרש תנחומא בפרשת פקודי: "אמר לו הקב"ה למשה: לפי שהיית מיצר, שלא היה לך עשיה ולא חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו בשבילך, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד, שוב אינו עומד לעולם ואיני כותב לו הקמה, אלא על ידך, שנאמר 'ויקם מִשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן' (מ, יח), וכן הוא אומר: 'וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקְּמוּ אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד' (מ, א-ב). אמר משה: ריבונו של עולם, איני יודע להעמידו. אמר ליה: עסוק בדיך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו ואני כותב עליך שאתה הקימתו, שנאמר 'וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הִקְּמוּ הַמִּשְׁכָּן' (מ, יז), ומי העמידו? משה, שנאמר: 'ויקם מִשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן' (מ, יח)".

הדברים טעונים ביאור: אם אכן משה לא הקים את המשכן, מדוע נכתבה ההקמה על שמו? ואם המשכן עמד מאליו, מדוע היה צריך משה "לעסוק בידיו" ולהראות שכביכול הוא מעמידו?

גבורה גופנית לאנשים רוחניים

מצינו בכמה מקומות בחז"ל, שגבורה גופנית היא כביכול מעלה גם לאנשים רוחניים. חז"ל במדרש ויקרא רבה (כו, ט) אומרים על אהרן הכהן הגדול: "והכהן הגדול מאחיו, למה נקרא שמו כהן גדול? שהוא גדול בה' דברים: בחכמה, בכח, בנוי, בעושר, ובשנים. בנוי שהוא נאה מאחיו, בכח שהוא גיבור. בא וראה אהרן, כשהניף את הלויים כ"ב אלף הניף ביום אחד. כיצד היה מניפם? מוליך ומביא מעלה ומוריד, הוי שהיה גדול בכח".

מקור נוסף ליסוד זה מצינו במסכת נדרים (לח ע"א): "אמר רבי יוחנן: אין הקב"ה משרה שכינתו (=בנבואה) אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממשה. גיבור, דכתיב

הפחה", להפך הוא ונעריו משתתפים במשימת בניית החומה המוטלת על הציבור:

"גַּם מִיּוֹם אֲשֶׁר־צָנָה אֱתִי לְהִיטוֹת פֶּחֶם בְּאַרְץ יְהוּדָה מִשְׁנַת עֶשְׂרִים וְעֵד שְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנִים לְאַרְתְּחֻשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ שְׁנַיִם שָׁתַיִם עֶשְׂרֵה אֲנִי וְאַחִי לָחֵם הַפָּחָה לֹא אֶכְלֵתִי... וְגַם בְּמִלְאֲכַת הַחֹמָה הַזֹּאת הִחֲזַקְתִּי וְשָׂדָה לֹא קִנְיִנוּ וְכָל־נַעֲרֵי קְבוּצִים שָׁם עַל־הַמִּלְאָכָה... וְעַם־זֶה לָחֵם הַפָּחָה לֹא בִקְשָׁתִי כִּי־כָבְדָה הָעֵבֶדָה עַל־הָעָם הַזֶּה" (נחמיה פרק ה פסוק יד - יט, יד-יט)

הפסרת פרשת החודש

בשעריו של חודש ניסן, חודש בו נגאלנו על ידי משה רבינו. הדוגמא המכוננת לדמות של מלך-נביא-מחוקק. מלך שכל מהות הנהגתו היא רוממות רצונה של האומה אל האידאלים האלוקיים. אנו נזכרים בכך שמלך הוא מקור חרות ולא מקור שיעבוד. מקור רוממות ולא מקור השפלה. פסגת רצון ולא שיעבוד חיצוני.

כי לי בני ישראל עבדים. עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים.

ובנביא העלה ד' את ישראל ממצרים ובנביא נשמר

אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ד' אלוקיהם ואת דוד מלכם

ופחדו אל ד' ואל טובו באחרית הימים

פשוט בפרשה

הרב עמנואל בן ארצי

איפה שוכן הקב"ה?

בפרשות שלנו עם ישראל בונה משכן לקב"ה. ולא מובן בכלל איך יתכן שיהיה לקב"ה מקום מסוים בעולם שבו הוא נמצא? הרי הקב"ה ברא את כל העולם ו"הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו". ובפירוש אומר ה' בסוף ספר ישעיהו "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רִגְלֵי אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי", ושלמה בחנוכת בית המקדש אומר "כִּי הָאֱמָנָם יֹשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ אֶף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי", ואם כן איך יתכן שאנחנו בונים בית לה'?

ושאלה נוספת: הפרשות שלנו מסודרות סביב התרומה שעם ישראל נתנו למשכן. למה חשוב כל כך שהמשכן יבנה דווקא מתרומות? זה הרי לא כל כך מכובד. ולמרות שגם בבית המקדש העם תרם קצת, אבל שם העיקר היה מהשלל של הכיבושים של דוד, כלומר המלכות בנתה את הבית מתקציב ממשלתי, ולא מתרומות של אנשים פרטיים.

באמת אין מקום מסויים בעולם שהקב"ה נמצא דווקא בו, אבל יש עם מסויים שהקב"ה נמצא דווקא בו. לבני האדם יש בחירה חופשית, וכל העמים לא נותנים בתוכם מקום לקב"ה, ולא מקיימים את תורתו. עם ישראל בוחר לתת בליבו מקום לקב"ה, ומקיים את התורה. ולכן האנושות היא כביכול מקום פנוי שהקב"ה לא מופיע בו בגלוי. ובתוכה יש מקום לקב"ה בעם ישראל.

המשכן אינו הבית של הקב"ה, אלא הבית של הקב"ה ועם ישראל יחד. מקום המפגש בין הקב"ה לכנסת ישראל, שמתבטא בשני הכרובים שעל הארון. ולכן המשכן אינו קבוע במקום מסויים, אלא נודד עם בני ישראל, כי הקב"ה לא נמצא אז במקום מסויים אלא בעם מסויים. וכמו שאומר המדרש, גם כשעם ישראל יוצא לגלות, השכינה הולכת איתם לשם.

'ויפרוש את האהל על המשכן' (מ, יט). לשם מה הכהן הגדול, או הנביא זקוקים לגבורה? ומדוע היא נחשבת לגביהם כמעלה רוחנית?

מכאן שיסודה של הגבורה הגופנית אינו בהכרח בכוחות פיסיים גרידא, אלא היא קשורה לכוחות הנפש והרוח. הגיבור הוא זה שממצה ומנצל את כל כוחותיו, גם אם מעטים הם, למען המטרה הקדושה והמשימות הרוחניות שמוטלות עליו.

ההיפך מ'גבורה' זו אינה 'חלישות', אלא 'עצלות'. העצל מרפה, מתחמק, לא רוצה להתאמץ ומתיימש במהירות. לעומתו הגיבור משקיע מאמץ עליון ומקדיש את כל כוחותיו, ללא שיור, למען המטרה.

השתדלות

אדם המתאמץ ועושה כל שביכולתו עד קצה גבול היכולת, מהשמים מסייעים בידו לחולל את הדבר. לפני אהרן הכהן עמדה מצוה, להניף עשרים ושנים אלף לויים ביום אחד. אדם רגיל, היה מתיימש מראש, שהרי על פניו זה דבר שנראה כאינו אפשרי. אך למרות הכל אהרן ניגש למלאכת הקודש. הוא החל להניף, וסייעו בידו משמים. גם בהקמת המשכן מעשהו של משה נחשב, משום שהקדיש את כל כוחותיו וחושיו. העושה זאת, המעשה נקרא על שמו. משמים תובעים מכל אדם לעשות את המקסימום שביכולתו, ואז מסייעים בידו מלמעלה, והמעשה נזקף לזכותו, גם כשנעשה שלא כדרך הטבע. אומר על כך רבי חיים שמואלביץ: "האדם אין לו אלא המעשה, ואילו התכלית והתוצאה מאת ה' יתברך. ועל כן בוודאי שהמעשים צריכים להיות כשרים ונאים מצד עצמם, ואז תצא מהם התכלית הנרצית. ואדרבה דווקא משום שאין האדם פועל התכלית, ורק ע"י מעשיו עוזרים לו מהשמים, א"כ ככל שיעשה ביתר התאמצות וביתר ניצול כוחות נפשו – יותר יסייעוהו לכך. וא"כ אין גבול ליכולתו של אדם, שהרי בין כך וכך אין התכלית מכוח עצמה. ועל כן אין להתפלא אם ביכולתו של אדם לעשות דברים שלמעלה מדרך הטבע".

עולמות חדשים בפרשה

הרב יוסף שילר ארבעים חסר אחת

משה פותח את הציווי על עשיית המשכן בציווי על איסור עשיית מלאכה בשבת: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת". איסור המלאכה בשבת אינו עומד רק כניגוד למלאכת המשכן, אלא גם נובע ממנו: "הא דתנן אבות מלאכות (שאסורות בשבת) ארבעים חסר אחת כנגד מי? אמר להו רבי חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן". התורה לא פירטה מהם המלאכות האסורות בשבת, וחז"ל למדו שהמשכן הוא זה שמגדיר את האיסור- כל מלאכה שהיתה במשכן אסורה בשבת ומלאכה אחרת מותרת.

הגדרה כזו לא קשורה לאיכות המלאכה, שהרי ייתכן שיש מלאכה חשובה ומשמעותית שלא נעשתה במשכן (אמנם להלכה מסתבר שכל מלאכה כזו תהיה אסורה כתולדה של אחת המלאכות שהיו במשכן). נראה שעקרון זה מתייחס למטרת המלאכה. המלאכות הם היצירה שהאדם יוצר בעולם. התורה מעמידה כתכלית כל פעולת היצירה של האדם את המשכן- בית ה'. המשכן שהוא ה'בית' והמקום המיוחד להשראת השכינה הוא דוגמא לעולם כולו. כל פעולתנו בעולם צריכה להיות מכוונת להפוך את העולם ל'ביתו' של ה' ולהשרות את השכינה בארץ. מלאכה שאינה לתכלית זו אין לה חשיבות אמיתית.

על פי זה מתבאר מספרם של מלאכות שבת שמנוסח בלשון חז"ל 'ארבעים חסר אחת'. המשמעות הפשוטה היא שבאמת ישנם ארבעים מלאכות, אלא שאחת המלאכות נחסרה ממניין זה. היכן נמצא מניין הארבעים בשלמותו? הציווי על המשכן מגיע: "למחרת יום הכפורים כשירד (משה) מן ההר", כלומר מיד בסיום מעמד הר סיני על כל שלביו. המספר 40 חוזר במעמד זה 3 פעמים שהרי משה עולה להר "ארבעים יום וארבעים לילה" לקבל לוחות ראשונים, לאחר חטא העגל: "ואתנפול לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה", ולבסוף: "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה" לקבל לוחות שניים.

אם כן המספר ארבעים שייך לשלמות אלוקית שמופיעה במתן תורה. שלמות זו חוזרת ובאה לידי ביטוי במשכן, כדברי הרמב"ן: "וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר". יצירת המשכן בשלמותו

ולכן נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כלומר השכינה היא בתוך העם, וזו מטרת המקדש. ולכן נבנה המשכן מנדבת העם, כי המשכן הוא ביטוי של הרצון הטוב שיש לכל אחד מישראל לתת בתוכו מקום לקב"ה. וגם מי שלא מצא בתוכו רצון לנדבה למשכן, נתן לכל הפחות מחצית השקל, שממנה נעשו האדנים שהם היסודות של המשכן.

אלא שכשעם ישראל מגיע אל המקום שלו, שהוא לא כל העולם, אלא ארץ ישראל דווקא, ומגיע אל המנוחה ואל הנחלה, אז יש גם מדרגה נוספת של מקדש. והשכינה שורה במקום מסוים דווקא. ומה שמגדיר את המקום הזה, הוא המלך שמאגד יחד את כל עם ישראל לדבר אחד. ולכן כשיש מלך, שמלכותו נצחית, בנחלה של השבט שלו נבנה המקדש.

וכך אומר ה' לדוד "כי לא ישבתי בבית למיזם העלתי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן: בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר למה לא בנייתם לי בית ארזים... ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתי ושמתי ושמתי את מקומי את זרעך אחריו אשר יצא ממעיך והכינתי את ממלכתו: הוא יבנה בית לשמי ויבנה את כסא ממלכתו עד עולם".

ולכן נבנה המקדש מהשלל של אויבי ישראל שכבש דוד, כי המקדש הוא ביטוי של הממלכה, ושל המנוחה מכל האויבים מסביב. ובכל זאת היתה גם במקדש תרומה מכל ישראל, כי מדרגת המשכן כמובן נמצאת גם היא במקדש, וגם במקדש ה' שוכן בתוך בני ישראל, שהם עצמם שוכנים במקום קבוע.

[הרחבה ועיון נוסף: מדרש תנחומא: אמור כד, נשא יט 'בא וראה בשעה', חפץ חיים - שם עולם חלק ב פרק ה 'ועוד יש בנתינת התורה', שפת אמת תרומה: תר"מ, תרל"ד 'ושכנתי בתוכם', שם משמואל תצוה וזכור תרע"ב 'בש"ס מגילה].

עלולות להיות מכוונות למטרות אחרות. במצב כזה המלאכות מחולקות זו מזו כיוון שלכל מלאכה יש מטרה אחרת, ואין מטרה כוללת שמאחדת את כל המלאכות. נראה שלזה רומז רבי נתן ש'הַבְּעֵרָה לְחֵלֶק יִצְאָת', כלומר שאם האדם עושה מלאכה שלא לשם התכלית הכוללת של השראת השכינה בעולם פעולתו מנותקת מ'מלאכת שמים' שמורידה לעולם את האש של מעלה, ובמצב כזה כל מלאכה שהוא עושה מחולקת ועומדת בפני עצמה.

לשון הקודש בפרשה

הרב יהונתן מיכאלי

'אשה אל אחותה' או 'אחת אל אחת'?

לאחר שבפרשות תרומה-תצוה נצטוונו בפירוט רב כיצד להקים את המשכן, וכיצד צריכים להכין את כלי המשכן ואת בגדי הכהונה - בפרשות ויקהל-פקודי ישנו תיאור מפורט כיצד קיימו בני ישראל את הציווי. בפשט הפסוקים אין כמעט הבדלים בין שני התיאורים, מה שמעורר שאלה מתבקשת, מדוע התורה חוזרת בפירוט רב כל כך על אופן ביצוע הציווי.

אומר על כך הנצי"ב בתחילת פרשתנו (לו, ח):

... אבל האמת נמצא במעשה מעט חידושים שיש ללמוד בהם לשעה ולדורות... וכלל גדול הוא... כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה... וסוד ה' ליראיו, ואין דבר ריק בתורה.

נתבונן בשינוי אחד בפרשתנו, בין לשון התורה בציווי לבין לשונה בתיאור העשייה - שינוי שחוזר על עצמו חמש פעמים בהקשרים שונים.

בפרשת תרומה נזכר חמש פעמים הביטוי 'אשה אל אחותה', ביחס לחלקים שונים במשכן: יריעות המשכן צריכות להיות חוברות 'אשה אל אחותה'. הלולאות שבכל חוברת יריעות - צריכות להיות מקבילות זו לזו, ובהתאם לכך גם שתי חוברות היריעות מחוברות באמצעות הקרסים אשה אל אחותה. גם בקרשי המשכן נאמר שידות הקרשים צריכות להיות משולבות 'אשה אל אחותה'.

קודם כל יש להבהיר את משמעות הביטוי הזה. המלבי"ם מבאר (לדוגמה ב'תורה אור' בתחילת חומש ויקרא), שיסוד המילה 'איש' הוא המילה 'יש', שמבטאת מציאות, קיימות,

כמקום השראת השכינה נעשית ע"י 40 מלאכות, אלא שתכלית זו לא יכולה להיעשות בשלמות ע"י האדם, ולכן נותרו בידינו רק 'ארבעים חסר אחת'.

מהי המלאכה החסרה? בהכרח מלאכה זו תופיע ברגע השראת השכינה עצמו, שהרי מיד כשנשלמות 40 המלאכות השראת השכינה מתאפשרת. רגע זה מופיע בפרשת שמיני: "וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם. וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם". אם כן המלאכה החסרה היא מלאכת 'מבעיר' - הדלקת האש מן השמים במזבח.

לכאורה אי אפשר לומר כך שהרי מלאכת 'מבעיר' נכללת בתוך ה'ארבעים חסר אחת' שהיו במשכן? על כך עונה פרשתנו כשהיא מוסיפה לאיסור המלאכה הכללי בשבת את איסור ההבערה: "לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת", ומכאן עולה אותה שאלה - הרי מלאכה זו כבר כלולה באיסור המלאכה הכללי שנאמר בפסוק הקודם? מכאן למדו חז"ל שמלאכת הבערה היא יוצאת מן הכלל: "הַבְּעֵרָה לְלֹא וַיִּצְאָת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי, רַבִּי נְתָן אוֹמֵר לְחֵלֶק יִצְאָת". כלומר שלמלאכת ההבערה יש 2 חלקים שאחד מהם בכלל המלאכות הרגילות ואחד לא. שני הצדדים האלו מופיעים במשכן: "אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט". מלאכת ההבערה היא הקצה העליון של מלאכת האדם ההדיוט, והקצה התחתון של 'מלאכת שמים' שבה הקב"ה מתגלה אלינו באופן קבוע בצורה מוחשית: "אֵשׁ תָּמִיד תִּקְדַּע עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵּה".

במה מיוחדת תכונתה של ההבערה מכל שאר המלאכות? שאר המלאכות הם שימוש בכוח לשם יצירה כלשהי ואילו הבערה היא יצירת אש כלומר יצירת הכח עצמו, ולכן היא יסוד לכל שאר המלאכות. יתר על כן, בדברי הרב קוק יש משמעת שאיסור הבערה אינו דווקא באש אלא בכל יצירת אנרגיה שפועלת בדומה לאש (ולכן החשיב חשמל כאש).

נראה שהשם 'מלאכה' נגזר מ'מלאך'. מלאך אינו יצור פיזי אלא הוא 'כח' כלשהו (כדברי הרמב"ם במו"נ ועוד). מלאך מתפרש גם כ'שליח', כלומר שזהו כוח שמכוון למטרה מסוימת. המלאכים שאינם בעלי בחירה חופשית עושים תמיד את רצון ה', כלומר שהכוח שלהם מכוון לשליחותו של ה', אך המלאכות שנעשות ע"י אדם בעל בחירה

הבית. לפי מה שהתבאר מובן מדוע הביטוי 'איש אל אחיו' מתאים דווקא לזמן שבו ישראל עושים רצונו של מקום, שכן אז הם כביכול פונים אל ד', וגם ד' פונה אז אליהם להיטיב להם.

חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

שימו לב! – השאלות לפי ראשון שני וכו' לפי החלוקה בפרשיות מחוברות.

ראשון – מצאו את המילים "את בגדי השרד" – וראו ברש"י למי שמו את בגדי השרד?

(א) אהרון הכהן

(ב) משה רבינו

(ג) כסו איתם את כלי המשכן

מי אלו שטוו את יריעות העיזים?

(א) בצלאל

(ב) אהליאב

(ג) הנשים

שני – מי היה הסבא של בצלאל?

(א) אחיסמך

(ב) אלעזר

(ג) חור

איזה יריעות חברו עם קרסי נחושת?

(א) את עורות האלים המאדמים

(ב) את יריעות העיזים

(ג) את עורות התחשים

מי עשה את הארון?

(א) רק משה התעסק בו

ולכן הוא מוזכר לא רק ביחס לאדם, אלא גם ביחס למלאכים, לבעלי חיים ואף לדוממים, כמו בפרשתנו – כיוון שגם הם נמצאים, קיימים במציאות. על פי זה, הצירוף 'איש אל אחיו', או 'אשה אל אחותה', מורה על כך ששני הדברים מכוונים זה מול זה.

בכל ההקשרים שראינו בפרשת תרומה - כאשר בפרשתנו מתוארת עשיית המשכן, משתמשת התורה בלשון 'אחת אל אחת', ולא בלשון 'אשה אל אחותה'! מדוע? אומר הנצי"ב בפירושו 'העמק דבר' (לו, י ו יב): בפרשת תרומה, הציווי מתייחס גם להקמת המשכן, ושם היה נצרך הכיוון של כל החלקים בצורה מדויקת אחד מול האחר. אך פרשתנו מתארת רק את עשיית הדברים, ולכן הם אמורים רק בלשון הכללית 'אחת אל אחת'.

עד כאן דיברנו לגבי הביטוי 'אשה אל אחותה', שכאמור משתנה בפרשתנו לביטוי 'אחת אל אחת'. אך הביטוי 'איש אל אחיו', מופיע גם בפרשת תרומה וגם בפרשתנו, ביחס לכרובים, שצריכים פניהם להיות 'איש אל אחיו' (כה, כ), וכך אכן עשו אותם (לז, ט). עפ"י דברי הנצי"ב מובן מדוע: מכיוון שבניגוד לחלקי המשכן האחרים שנאמר עליהם 'אשה אל אחותה' – הכרובים לא נעשו משני חלקים שרק בחיבורם הסופי הם צריכים להיות פניהם איש אל אחיו, אלא נעשו מקשה אחת, לכן גם בתיאור עשיית הכרובים בפרשתנו, נאמר עליהם הביטוי 'איש אל אחיו'.

מה משמעות היות הכרובים מכוונים זה כלפי זה, אם הם לא מתחברים יחד כמו היריעות, הלולאות והקרשים? אומר הנצי"ב – הדבר מלמדנו שד' משגיח על ישראל בעין יפה ובאהבה. נראה להשלים את דבריו גם לצד השני, שכמו שד' משגיח על ישראל ודואג להם באהבתו אותם – כך ישראל מכוונים מעשיהם לעשות רצון ד', ומתאימים את דרכיהם לרצונו.

על פי זה מובן מה שיישבו חז"ל בבבא בתרא (צט ע"א), את הסתירה שעולה לכאורה מהפסוקים בצורת הכרובים. שכן בפרשיות המשכן נאמר שהכרובים היו פונים 'איש אל אחיו', ואילו בדברי הימים (ב ג, יג) נאמר שפניהם לבית, דהיינו שפניהם מכוונים אל האולם. מיישבת הגמ' – בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, פניהם איש אל אחיו, ובזמן שאין עושים רצונו של מקום – פניהם אל

א) רק כשהענן היה עולה מעל האוהל

ב) מתי שהוא רצה

ג) רק כשהענן היה יורד על האוהל

ב) הארון נהיה בנס

ג) בצלאל היה האיש העיקרי

רביעי – אני עשרים אמה אורך ורוחב חמש אמות – מי אני?

א) מזבח הנחושת

ב) הפרוכת

ג) מסך שער החצר

כמה אנשים נמנו עם מחצית השקל?

א) שש מאות אלף

ב) שש מאות אלף שלוש אלפים וחמש מאות וחמישים

ג) שש מאות ארבעים ושנים אלף ושמונים וארבע

70 ככר ו – 2400 שקלים זה סך תרומת ה:

א) זהב

ב) כסף

ג) נחושת

חמישי – אני השניה בטור שלישי באבני החושן – מי אני?

א) שהם

ב) ספיר

ג) שבו

שישי – בדקו בפרק ל"ט כמה פעמים מוזכר הבטוי "כאשר צוה ה' את משה"?

מצאו את המילים "ויברך אותם משה" ראו ברש"י איזה ברכה בירך משה את הכהנים?

א) ברכת כהנים

ב) ויהי נעם ה' עלינו

ג) המלאך הגואל

שביעי – באיזה תאריך אמר ה' למשה להקים את המשכן?

ראו ברש"י פרק מ' פסוק ל"ה – מתי היה משה יכול לבוא אל אוהל מועד?